

MADŽARSKI LITERARNI PUBLICIST O SLOVENSKI KNJIŽEVNOSTI

Knjižna izdaja literarne zgodovine kakega ljudstva v tujem jeziku in na tujih tleh pomeni v končni konsekvenci važno priznanje književni ustvarjalnosti tega ljudstva. Zdi se mi, da smemo videti tako priznanje tudi v Zgodovini književnosti jugoslovanskih narodov (A jugoszláv népek irodalmának története. Budapest 1963), ki je pred kratkim izšla v nakladi blizu dva tisoč izvodov pri budimpeštanski založbi Gondolat in katere avtor je znani prevajalec in kulturni posredovalec Csuka Zoltan, medtem ko sta lektorsko delo opravila univerzitetni predavatelj Hadrovics László in prevajalec Vujičić D. Stojan.

Delo Csuke Zoltana, prvo te vrste v madžarščini in na Madžarskem, zasluži našo pozornost iz dveh razlogov. Prvič zaradi načina, kako obravnava literarno ustvarjalnost jugoslovanskih narodov, in drugič, zaradi obsega in komentiranja slovenske književne tvornosti.

Jugoslovanske književnosti so tako po obsegu kakor po nacionalnih samosvojestih v okviru posameznih obdobij do sodobnega ustvarjalnega mozaika precej trda naloga že za domačega literarnega zgodovinarja. Zato bi utegnil kdo izražati resne pomisleke in zagovarjati mogoče tudi drugačen koncept za obravnavo, kot pa si ga je izbral Csuka. Kljub novinarsko-registratorskem prijemu v nekaterih poglavjih tega obsežnega dela pa bi vendarle moral priznati, da pojasnjuje Csuka naše nacionalne literature, njihove stilne pojave in kulturno-politične tokove v njih ne le simpatično, ampak tudi literarno-zgodovinsko in družbenopolitično napredno. Ko ocenjuje družbenopolitično situacijo med prvo in drugo svetovno vojno, upravičeno naglaša pomen in vloga KP Jugoslavije v kulturno-političnih vprašanjih. V poglavju »Književnost ljudske republike Jugoslavije« pa strnjeno opisuje tudi jugoslovansko osvobodilno vojno, ustrezno literarno aktivno spremljavo in rojstvo nove Jugoslavije.

Ravno tukaj pa se ponekod ni povsem izognil tipičnim kominformovskim prizvokom. Ti so ga pripeljali tudi do enostranske in nesprejemljive ugotovitve, da se je Jugoslavija leta 1948 »v dokajšnji meri zaradi napak, ki izvirajo iz Stalinovega osebnega kulta, odtrgala od socialističnega tabora« (str. 461). Močno problematična in literarno-zgodovinsko nevzdržna je ob tem tudi misel, da je »del pisateljev zavrgel ne samo shematični način prikazovanja, ampak hkrati z njim tudi socialistično idejnost« (str. 461).

V trinajstih temeljnih razdelkih knjige Csuka, razen srbske, hrvaške, slovenske in makedonske književnosti nikjer ne omenja trajnejših del književnosti drugih narodnostnih skupin v Jugoslaviji (posredno omenja le nekatera dela Ervina Šinka). Dokaj izčrpno obravnava področje srbske in hrvaške književnosti, posebno skrbno sta napisani poglavji o Ivu Andriću in Miroslavu Krležii. Izvirne in koristne so tudi Csukove obrobne kompacije s posameznimi madžarskimi književnimi ustvarjalci in opozorila o medsebojnih literarnih vplivih.

Tudi diapozon slovenskih književnikov — od neznanega avtorja Brižinskih spomenikov do Kajetana Koviča in Andreja Hienga — je zastavljen dovolj široko. Literarnozgodovinska opredelitev in ocena naših književnikov je v glavnem objektivna. Posebej kaže navesti mnenje, da je slovenski pesnik Prešeren »morda avtor enega najlepših Sonetnih vencev v svetovni književnosti«. Objektivno in z dokajšnjim umevanjem je predstavil Csuka madžarskim bralcem med drugim tudi lik in pesniško delo Otona Župančiča.

Mimo nekaterih nebitvenih in odvečnih biografskih drobcev pa slovenskim pisateljem in pesnikom vendarle ni odmeril vselej ustreznega literarnozgodovinskega obsega. To velja zlasti za pesnika Gregorčiča in Karla Destovnika-Kajuha. Ko obravnava jugoslovansko literarno zgodovino in kritiko v času med obema vojnoma, zelo subjektivno in površno »odkrije«, da so to zvrst dejavnosti zastopali v Sloveniji samo Anton Slodnjak, Josip Vidmar in Boris Zihler. Dvomljivo ocenjuje tudi Slodnjaka in Vidmarja (slednjega apostrofira kot literarnega zgodovinarja, ki zavrača pomen idejnosti v delih velikih književnikov). Kljub pozitivni oceni Prežihovega Voranca in Miška Kranjca je pozabil na nekatera njuna pomembna dela (Solzice, Os življenja). Čudno zveni tudi trditev, da je Kranjčevo miselno izhodišče neke vrste resigniranost, ki se izraža v modrovanju »tako je življenje ... in življenje teče dalje«, pa tudi trditev, da je Kranjec napisal več dram.

V razdelkih in poglavjih o slovenski književnosti je pri navajanju del dokaj srbizmov (putovanje, slovenskoga itd.), opaziti pa je tudi več imenskih popačenk, kot npr. Vesel Kosevski, Šimon Jenko, Papelj za Japelj in druge.

Ob vseh napakah lahko zaključimo, da Csuka razmeroma najmanj pozna slovensko književnost. V okviru jugoslovanskih književnosti pa je vendarle dokaj obširno posredoval madžarskim bralcem mozaične podobe slovenske književnosti. To je toliko pomembnejše, ker je ta pred več kot poldrugim desetletjem v osebi Avgusta Pavla izgubila svojega doslej najdoslednejšega in najkvalitetnejšega tolmača in posredovalca v madžarskem jeziku.

Kvalitetni foto-portreti in priloge bibliografij o prevodih jugoslovanskih književnih del v madžarščino, ki sta jih sestavila Kozocsa Sándor in Radó Gjörgy, povečujejo tudi v naših časnikih.

Če dodamo k orisu slovenske književnosti izpod peresa Csuke Zoltana še 35 prevedenih pesmi slovenskih avtorjev v Antologiji jugoslovanskih pesnikov, ki je nedavno prav tako izšla v Budimpešti, smo lahko z lanskoletnim posredništvom slovenske književnosti v sosednji Madžarski kar zadovoljni.

Franc Šebjanič

BRODAR — LADJAR

V oddaji o morju in pomorščakih večkrat slišimo novice o »našem domačem brodarju« — Splošni plovbi. V zvezi s tem so drugi izrazi kakor brodarstvo, broderska družba, brodersko podjetje, broderska pogodba in podobni, ki jih od časa do časa beremo tudi v naših časnikih.

Kaj pravzaprav pomeni beseda brodar v zgoraj navedenih zvezah? Pomeni fizično ali pravno osebo, ki ni lastnik ladje, marveč se kot posestnik ladje obrtoma peča s trgovsko uporabo morskih ladij (na primer s prevozom potnikov ali tovora, z ladijsko vleko ali drugače). S to definicijo morda pravnik ne bo povsem zadovoljen, laiku bo pa razumljiva. Ali je torej logično, če imenujemo takega podjetnika, ki so ladje substrat njegove trgovske dejavnosti — brodarja? Gotovo ne.

Brodnik ali brodar nam pomeni namreč osebo, ki prevažala ljudi ali stvari z brodom čez reke ali ozke vodne poti sploh. V slovenščini imamo za takega podjetnika izraz *ladjár*, ki je logičen, lahko razumljiv in že vrsto let udomačen v pravu in zakonodaji. — Poglejmo še, kaj pravi Pleteršnik. Njemu pomeni ladjar toliko kot Schiffer, ladjarji, Schiffsleute, torej mornar, posadka. — V tem pomenu pa je beseda ladjar že dolgo iz rabe in jo torej lahko brez strahu pred zamenjavo rabimo v pomenu, ki smo ga zgoraj razložili. Zato nikakor ni jasno, čemu bi potrebovali hrvaški izraz brodar. Govorimo in pišemo torej: ladjárska pogodba, ladjársko podjetje, ladjárska družba itd.!

Pojem ladjarja je za nas zelo pomemben, saj so v socialističnem gospodarskem sistemu vsa plovna podjetja ladjarji, ker niso lastniki, marveč le posestniki ladij in nosilci trgovsko — plovne dejavnosti.

Vladimir Naglič

SLOVENSKO JEZIKOSLOVJE IN LITERARNA ZGODOVINA V LETU 1963

I. Jezik in književnost splošno, bibliografija

- Boršnik Marja*: Prispevek k zgodovini organizacije slovenističnega inštituta — Jezik in slovstvo 1963/4, 26—31.
- Couto Ribeiro*: O prevajanju poezije. — Naši razgledi 1963, 362.
- (Glazer Alenka) A. G.*: Srečanje slavistov s književniki. — Nova obzorja 1963, 365—369. V Mariboru.
- Grafenauer Niko*: Kritika in njen predmet. — Problemi 1962/3, 420—422.
- O vsebini in smislu kritike. — Naši razgledi 1963, 360.
- Ivič Milka*: Pravci u lingvistici. Ljubljana 1963, 186 + (VI).
- Kastelic Jože*: Salzburški slovanski kongres. — Naši razgledi 1963, 315.
- Kralj Vladimir*: Esej o dramatičnem. — Sodobnost 1963, 289—296; Informacije in raziskave 1963, 3—18.
- Kramberger Marijan*: Umetnost in njena zgodovina. — Perspektive 1962/3, 1009—1017.
- Kreit Bratko*: Zapisek o IV. slavističnem kongresu. Ohrid od 24. 5. do 28. 5. 1963. — Naši razgledi 1963, 232—233.
- Logar Janez*: Bibliografija slovenske literarne zgodovine za leto 1961 in 1962. — Jezik in slovstvo 1962/3, 255—264.
- Bibliografija slovenskega jezikoslovja za leto 1961 in 1962. — Jezik in slovstvo 1962/3, 191—192, 222—224, 253—254.